

Nr 173

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande; given Stockholms slott den 16 oktober 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan ändring i 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande att dylika åtgärder från en kommuns sida inte begränsas till kommunens område utan kan utsträckas till en annan kommun, i den mån de berörda kommunerna utgör en enhet i bostadsförsörjningshänseende.

Förelag

till

L a g**angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

Kommun äger, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa inom kommunen bosatta personers kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad.

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Kommun äger, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen *eller område, i vilket kommunen ingår och som kan anses utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende*, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa *den enskildes* kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad. *Kommun må ej bedriva verksamhet enligt vad nu sagts inom annan kommun utan att sistnämnda kommun samtyckt därtill.*

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet å Stockholms slott den 16 oktober 1959.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDELL, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga angående *ändring i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande* samt anför.

Den statliga bostadspolitiken förutsätter olika åtgärder från kommunernas sida. De grundläggande bestämmelserna härom finns i lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande. Enligt 1 § denna lag äger kommun, om den så finner påkallat för att främja bostadsförsörjningen inom kommunen, ställa medel till förfogande att enligt de grunder och i den ordning, som kommunen bestämt, användas till åtgärder i syfte att nedbringa inom kommunen bosatta personers kostnader för anskaffande eller innehav av en fullvärdig bostad. Vidare stadgar ifrågavarande lag i 2 § skyldighet för kommun att förmedla lån och bidrag, som utgår av statsmedel i syfte att främja bostadsförsörjningen inom riket, ävensom i övrigt, i den omfattning Kungl. Maj:t närmare bestämmer, biträda vid handhavandet av den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsförsörjningsändamål. Mindre kommun kan befrias från nämnda skyldighet i den utsträckning Kungl. Maj:t föreskriver. Slutligen innehåller lagen i 3 § bestämmelse om att kommun med mera än 10 000 invånare ävensom annan kommun, beträffande vilken Kungl. Maj:t med hänsyn till bebyggelsens snabba utveckling eller andra särskilda omständigheter så föreskrivit, skall till ledning för kommunens framtida åtgärder med avseende å bostadsproduktionen inom kommunen uppgöra bostadsförsörjningsplan.

Sedan fråga uppkommit om att en kommuns åtgärder till bostadsförsörjningens främjande inte bör vara begränsade till kommunens område utan bör kunna utsträckas till en annan kommun, i den mån de berörda kommunerna utgör en enhet i bostadsförsörjningshänseende, har i en inom socialdepartementet upprättad, i juni 1959 dagtecknad promemoria framlagts förslag om sådan ändring i den förutnämnda lagen att kommunerna erhåller dylik vidgad befogenhet.

Yttranden över promemorian har efter remiss avgivits av bostadsstyrelsen, Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund.

Jag anhåller nu att få till närmare behandling upptaga hithörande spörsmål.

Departementspromemorian

I promemorian framhålles, att kommunernas skilda åtgärder för planering och genomförande av bostadsbyggnadsföretag utgör en nödvändig förutsättning för att en såsom önskvärd betraktad jämn och hög bostadsproduktion skall kunna åstadkommas. En särskild fråga, som under den senaste tiden fått ökad aktualitet, rör de planerings- och produktionsproblem, vilka uppställer sig i de fall då ett lokalt bostadsförsörjningsområde omfattar mer än en enda kommun. Enligt från bostadsstyrelsen inhämtade uppgifter finnes bl. a. följande dylika områden i landet: Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, Malmö-Lundregionen, Eskilstuna-Torshälla-Hällby, Jönköping-Husksvarnaregionen, Uddevallaregionen, Borås-Brämhult-Fristad-Sandhult, Kinna-Skene-Örby, Vänersborg-Trollhättanregionen, Kumla-Hallsberg, Borlänge-Stora Tuna, Ludvika stad-Ludvika landskommun, Falun-Stora Kopparberg, Avesta-Krylbo-Folkärna-Grytnäs, Gävle-Hille-Valbo, Ljusdals köping-Ljusdals landskommun, Sundsvall-Skön, Örnsköldsvik-Själevad-Arnäs, Östersund-Frösö, Umeå stad-Umeå landskommun, Piteåregionen, Luleå-Nederluleå.

I denna förteckning över lokala bostadsförsörjningsområden, som omfattar mera än en kommun, har enligt promemorian endast medtagits sådana områden, där det ur bostadsförsörjningssynpunkt föreligger eller kan antagas uppkomma ett starkt behov av att samordna kommunernas åtgärder. De interkommunala problem, som kan uppkomma i detta sammanhang, bedöms i promemorian vara av mycket skiftande karaktär i olika regioner. I vissa fall — t. ex. beträffande storstäderna — är det fråga om starkt expanderande centralorter, som inte själva har möjlighet att inom sina gränser tillgodose det växande bostadsbehovet. I andra fall — såsom i Jönköping-Husksvarnaregionen och i Vänersborg-Trollhättanregionen — finns det två eller flera orter med expanderande näringsliv, vilket på grund av det geografiska läget ger upphov till gemensamma planerings- och bostadsförsörjningsproblem.

I promemorian uttalas vidare, att kommunal samverkan kräves i olika hänseenden för att åstadkomma en tillräckligt stor bostadsproduktion inom bostadsförsörjningsområden, som omfattar mer än en kommun. Inom ett dylikt område kan såväl tillgången på exploateringsfärdig tomtmark inom varje enskild kommun som varje kommuns praktiska möjligheter att organisera erforderligt antal bostadsbyggnadsföretag växla högst avsevärt från tid till annan. Det framhålles, att det därför i vissa fall kan visa sig önskvärt och lämpligt att ett kommunalt eller allmännyttigt bostadsföre-

tag planerar och uppför bostadshus inte bara i den egna kommunen utan också inom en annan i bostadsförsörjningsområdet ingående kommun samt att kommunen erhåller möjlighet att bl. a. teckna borgen för lån till bostadshus, som av kommunens bostadsföretag uppföres i en utanför kommunens gränser belägen del av det lokala bostadsförsörjningsområde, i vilket kommunen ingår.

Med hänsyn härtill föreslås i promemorian, att 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande ändras så att en kommuns bostadsfrämjande åtgärder, vilka nu är begränsade till den egna kommunen, kan utsträckas till annan kommuns område, i den mån detta ingår i samma bostadsförsörjningsområde som den kommun, vilken vidtar åtgärden.

Yttranden

Den föreslagna lagändringen tillstyrkes av *bostadsstyrelsen* på de i promemorian angivna grunderna. Även *Svenska stadsförbundet* (styrelsens majoritet) tillstyrker ändringen men anför, att mot förslaget måhända skulle kunna riktas den invändningen, att det möjliggör för en kommun att driva verksamhet inom en annan kommun på sådant sätt, att den kommunala självbestämmanderätten skulle kunna urholkas. Enligt förbundets mening torde sådana farhågor sakna grund, då man svårigen kan tänka sig, att en kommun skulle kunna bedriva bostadsbyggande av någon större omfattning i en annan kommun utan att de berörda kommunerna träffat överenskommelse om formerna för byggandet och dispositionen av de nytillkommande lägenheterna. Förbundet anser dock lämpligt att det i motiven för en lagändring utsäges, att som en förutsättning för en kommuns engagemang i bostadsbyggande i en annan kommun bör gälla, att överenskommelse träffats mellan de berörda kommunerna i fråga om byggenskapens bedrivande och fördelningen av ansvaret för statliga lån m. m. Slutligen anser förbundet, att det finnes skäl att i detta sammanhang överväga ytterligare en ändring av 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, så att en kommuns befogenhet att utge bostadssubventioner kommer att gälla ej blott inom kommunen eller bostadsförsörjningsområdet bosatta personer utan även personer, som bor inom kommunen eller området utan att vara mantalsskrivna där eller som har för avsikt att inflytta dit. Det är nämligen i praktiken svårt, stundom omöjligt, att strikt upprätthålla kravet på bosättning, som ju enligt vanlig terminologi torde få anses liktydigt med mantalsskrivning. *En ledamot* av Svenska stadsförbundets styrelse har en avvikande uppfattning såvitt avser motiveringen för förbundets ställningstagande och anser bl. a., att den i promemorian föreslagna ändringen kan komma att medföra komplikationer med hänsyn till bestämmelserna i 2 och 4 §§ *tertiärlånekungörelsen* om ett bostadsföretags godkännande som allmännyttigt och om revision av sådana företag.

I avstyrkande riktning går yttrandet från Svenska landskommunernas förbund, som visserligen uttalar förståelse för att den pågående utvecklingen inom bostadsproduktionen kan aktualisera nya eller reviderade institut för kommunalt samgående på ett större regionalt plan men framhåller, att man rör sig på ett ömtåligt område, när man lämnar frivillighetens plan och tillåter en kommun att vidtaga åtgärder inom en annan kommun. Då 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande inte bara bildar underlag för kommunala åtaganden, som är förbundna med den statliga bostadshjälpen, utan också för fristående kommunala stödåtgärder av både generell och individuell beskaffenhet, skulle enligt förbundets mening en kommun med den föreslagna lagändringen få en tämligen obunden frihet att bedriva bostadssubventionsverksamhet inom en annan kommun. Detta finner förbundet föga rimligt, även om risken för missbruk av befogenheten är ringa. Förbundet framhåller vidare, att lagändringen skulle göra det oklart vilken kommun inom det lokala bostadsförsörjningsområdet som enligt 2 § i lagen skall vara skyldig att förmedla statliga lån och bidrag till subventionerad bostadsbebyggelse. Ehuru den föreslagna lagändringen således avstyrkes uttalar förbundet dock, att förbundets principiella betänkligheter mot kompetensutvidgningar av föreslagen beskaffenhet skulle försvagas, om det i ett motivuttalande klargjordes att avsikten inte är att öppna möjligheter för en kommun att inkräkta på en annan kommuns självbestämmanderätt. Liksom Svenska stadsförbundet anser Svenska landskommunernas förbund, att det av lagtexten bör framgå att en kommuns åtgärder till bostadsförsörjningens främjande kan avse även personer, som ännu inte är bosatta inom kommunen.

Departementschefen

Inom den av det allmänna bedrivna verksamheten på det bostadspolitiska fältet fyller kommunernas åtgärder en viktig uppgift. Inte minst betydelsefull är härvidlag den roll som spelas av de kommunala bostadsföretagen, vilkas bostadsbyggnadsverksamhet understödes av kommunerna bl. a. genom att dessa tecknar borgen för lån till företagens bostadsbyggande. Till grund för kommunernas möjlighet att vara verksamma på bostadspolitikens område ligger lagen den 10 juli 1947 om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande, enligt vilken en kommun äger rätt att anslå medel till förbättring av bostadsförhållandena inom kommunen. Lagen stadgar vidare skyldighet för kommunerna att biträda vid den statliga lån- och bidragsgivningen för bostadspolitiska ändamål. De kommunala åtgärderna är dock inte begränsade till sådana fall då statligt stöd lämnas, utan kommunerna äger frihet att ta självständiga initiativ på bostadspolitikens område.

Med den avfattning som givits den nyssnämnda lagen är en kommuns åtgärder till bostadsförsörjningens främjande bundna till den egna kommunens område. Efter lagens tillkomst har emellertid förhållandena föränd-

rats i olika avseenden. Liksom på andra områden av den kommunala verksamheten har utvecklingen medfört ett ökat behov av kommunal samverkan i fråga om bostadsförsörjningen. De förhållanden som framkallat detta behov är av skiftande slag. Sålunda torde t. ex. flera tätortskommuner vara i den situationen att brist på tomtmark medför minskade möjligheter för dem att inom den egna kommunens område låta bygga bostäder i den omfattning, som motiveras av det rådande bostadsläget inom kommunen. Om en grannkommun har bättre tillgång till tomtmark men mera begränsade resurser att genomföra den önskvärda bostadsproduktionen, kan det vara förmanligt för de båda berörda kommunerna att träffa avtal om att den ena skall låta uppföra bostadshus inom den andra. Såsom av departementspromemorian framgår finns det minst ett 20-tal områden, som vart för sig kan sägas utgöra en enhet i bostadsförsörjningshänseende. Inom dessa bostadsförsörjningsområden kan givetvis vederbörande kommuner ha intresse av att samverka med varandra på sätt nyss sagts.

Utvecklingen har visat, att kommunernas insatser på bostadsförsörjningsområde i väsentlig grad har bidragit till en förbättrad bostadsstandard. Det måste därför anses vara angeläget att tillse, att kommunerna inte hindras att genom inbördes samverkan skapa ökade förutsättningar för en aktiv bostadspolitik. Såsom i departementspromemorian framhållits synes begränsningen av kommunernas bostadspolitiska åtgärder till kommunens område i vissa fall utgöra hinder för en önskvärd kommunal samverkan. Den i promemorian föreslagna lagändringen till undanröjande härav har också tillstyrkts av bostadsstyrelsen och Svenska stadsförbundet. Svenska landskommunernas förbund har visserligen avstyrkt förslaget och framhållit, att man rör sig på ett ömtåligt område när man tillåter en kommun att vidtaga åtgärder inom en annan kommun. Förbundet har emellertid tillika låtit förstå att förbundets principiella betänkligheter mot den föreslagna lagändringen skulle försvagas, om det gjordes klart att meningen inte är att öppna möjligheter för kommunerna att inkräkta på varandras självbestämmanderätt.

För egen del anser jag, att det är av stort värde att en kommuns bostadsbyggnadsföretag får möjlighet att uppföra bostadshus i andra kommuner inom samma bostadsförsörjningsområde, utan att man behöver anlita kommunalförbundets form eller måhända nödgas vidta särskilda anordningar av juridisk natur. Jag utgår härvid från att det föreligger något till den egna kommunen knutet intresse för åtgärden, t. ex. att denna främjar bostadsförsörjningen för dem som är verksamma eller avser att verka inom kommunen. I anledning av vad Svenska landskommunernas förbund anfört vill jag vidare framhålla, att det samgående mellan två eller flera kommuner på bostadsförsörjningens område som den föreslagna lagändringen avser att möjliggöra bör förutsätta, att överenskommelse i alla frågor av betydelse träffats mellan berörda kommuner. Denna förutsätt-

ning synes kunna angivas i lagtexten. Någon risk för kränkning av den kommunala självbestämmanderätten föreligger då inte. Jag förordar därför med nyss angivet tillägg den i departementspromemorian föreslagna ändringen av 1 § lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande. Tillika anser jag mig böra godtaga ett av Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund föreslaget förtydligande av paragrafens ordalag, så att därav framgår att kommunens åtgärder enligt stadgandet kan syfta till att nedbringa bostadskostnaderna inte bara för personer, som redan är bosatta inom kommunen, utan även för sådana, som söker bostad därstädes.

I sammanhanget bör även uppmärksammas den i 2 § ifrågavarande lag föreskrivna skyldigheten för kommun att förmedla statliga lån och bidrag. I det fall att två eller flera kommuner samverkar i fråga om bostadsbyggande bör skyldigheten att förmedla sådana lån och bidrag åvila den kommun, inom vars område byggnadsverksamheten bedrivs. Någon uttrycklig föreskrift härom synes inte erforderlig. Inte heller torde något omedelbart behov av ändring i tertiärlånekungörelsen uppkomma i anledning av den nu föreslagna lagändringen.

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom socialdepartementet upprättats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 523) om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande*.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att ifrågavarande lagförslag måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bengt Lundin